

Michalik, Bożena

Ogólnopolska konferencja historyków wychowania "Historia - Edukacja", Gdańsk, 20 maja 1996

Rozprawy z Dziejów Oświaty 38, 185-186

1997

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ogólnopolska konferencja historyków wychowania
„Historia – Edukacja”
Gdańsk, 20 maja 1996

Z inicjatywy Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego oraz Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Wychowania, w dniu 20 maja 1996 r. odbyła się w gmachu tego Instytutu w Gdańsku Oliwie Ogólnopolska konferencja naukowa nt. Historia – Edukacja, połączona z jubileuszem Prof. dr hab. Lecha Mokrzeckiego. Zgromadziła ona ponad stu uczestników z różnych ośrodków naukowych całego kraju. Przewodniczyli jej kolejno prof. dr hab. Józef Miąso i prof. dr hab. Zygmunt Ruta. Z ośmiu wygłoszonych referatów większość dotyczyła badań nad historią wychowania XIX w. w Królestwie Polskim, Rosji oraz Galicji.

Jako pierwszy zabrał głos prof. dr hab. J. Rulka (WSP Bydgoszcz). W „Postmodernistycznych problemach edukacji historycznej” omówił pojęcia modernizmu i postmodernizmu, ich istnienie w świadomości społecznej w dziedzinie kultury i sztuki. Zwrócił uwagę na potrzebę szerszego rozumienia tych pojęć, na miejsce człowieka w tej rzeczywistości, konsekwencje dla edukacji płynące z treści zawartej w tych pojęciach oraz miejsce szkoły.

„Historię jako dialog” przedstawił prof. dr hab. Jerzy Maternicki (WSP Rzeszów). Skupił on uwagę słuchaczy na podmiotowym ujęciu historii – na postaci historyka, prowadzącego w swej twórczej działalności nieustanny dialog. Dialog z autorami źródeł, z innymi historykami ściśle związany z obserwacją minionych zjawisk, nieustanną konfrontacją własnej ich wizji z innymi opiniami. Podkreślony został ścisły związek historii z innymi naukami społecznymi oraz pozytywne konsekwencje tego związku.

Prof. dr hab. Karol Poznański (WSPS Warszawa) w „Badaniach nad oświatą i wychowaniem w XIX w. w Królestwie Polskim” omówił problem polityki władz zaborczych wo-

bec polskich poddanych. Politykę zapoczątkowaną w latach 20-tych w szkolnictwie kontynuowano po upadku powstania listopadowego. Jej potwierdzeniem stała się likwidacja szkół wyższych i niektórych towarzystw naukowych, oraz przygotowany projekt reformy oświaty. Referent przedstawił postulat, wynikający z dyskusji nad tym projektem w Radzie Administracyjnej, dotyczący konieczności wprowadzenia do szkół obowiązkowej nauki języka rosyjskiego, niezbędnego w kształceniu młodych Polaków w wyższych uczelniach cesarstwa czy pracy w urzędach państwowych. Ukazał celowe utrzymywanie przez Radę otwierania wydziałów Uniwersytetu czy możliwości kształcenia nauczycieli, które miały na celu proces rusyfikacji poprzez kierowanie młodzieży z Królestwa do uczelni cesarstwa. W polityce oświatowej rosyjskiego zaborcy leżało również zaniżanie poziomu wiedzy chętnych do dalszego jej zdobywania, o czym świadczy zgoda na utworzenie jedynie rocznych lub dwuletnich kursów prawniczych i pedagogicznych przy gimnazjum gubernialnym w Warszawie.

Kolejny referat, wygłoszony przez prof. dr hab. J. Miąso (IHN PAN Warszawa) dotyczył „Dziejów polskiego mecenatu naukowego w Rosji – gen. Alfons Szaniawski (1837–1905)”. Podjęty temat stanowi przyczynek do badań nad rozwojem wyższych uczelni w Rosji w latach 1908–1919. Mówca ukazał polski rodowód Szaniawskiego oraz zmienne koleje losu rodziny i jego samego. Wcześniej osierocony, wywieziony w głąb Rosji i wynarodowiony, jak wiele innych polskich sierot, związał się z wojskowością. Po przejściu na emeryturę w stopniu generała osiedlił się na Syberii, gdzie założył sieć szkół. Po powrocie do Moskwy przejawiał żywe zainteresowanie ruchem oświa-

towym, współpracował z jego działaczami, powołał komisję do spraw upowszechniania czytelnictwa, zainicjował pomysł utworzenia wolnego uniwersytetu, niezależnego od zwierzchnictwa rządu. Pomysł urzeczywistniony w 1908 r., dzięki zapisowi testamentowemu Szaniawskiego w postaci jednego miliona rubli, przyczynił się do rozkwitu uczelni w latach następnych, w którym uczestniczyli wykładający również w nim Polacy.

W wystąpieniu prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej (IHN PAN Warszawa) poświęconym „Badaniom nad polityką stypendialną Uniwersytetu Wileńskiego w XIX w.” zarysowane zostały dwa stanowiska w tym zakresie. Jedno reprezentował A. J. Czartoryski, drugie Rada Uniwersytetu. Przy typowaniu kandydatów na staże zagraniczne kurator kierował się własnymi kryteriami doboru, nie łącząc się z opinią władz uczelni ani władz rosyjskich. Zaś Rada w obawie przed konfliktem z tymi ostatnimi proponowała Czartoryskiemu zmianę polityki stypendialnej. Jak wynika z materiałów źródłowych, nie doszło jednak do ujednoczenia stanowisk, ani przyjęcia przez kuratora projektu raportu o zasadach typowania na staże zagraniczne, opracowanego przez Radę. Zaostrzone restrykcje ze strony Rosji wobec władz uczeni doprowadziły do przerwania wysyłania najzdolniejszych studentów na te staże. Ukazany przez referentkę problem polityki stypendialnej Uniwersytetu Wileńskiego w latach 20-tych XIX w. ukazuje istniejący konflikt między Czartoryskim a Radą, całkowitą izolację obu stron od polityki oświatowej caratu i wynikające z niej zagrożenia wobec uczelni.

O „Polityce a edukacji z perspektywy galicyjskiej” mówiła prof. dr hab. Renata Dutkova (UJ Kraków). W referacie podkreślono wzajemną współzależność tych dwóch dziedzin. Dokonana analiza środków życia politycznego ukazała ich związek ze szkolnictwem w dobie autonomii galicyjskiej. Polityczne uwarunkowania sytuacji w szkolnictwie ukazano na przykładzie funkcjonowania Rady Szkolnej Krajowej, nadzorów szkolnych oraz konfliktów powstających we władzach szkolnych. Przemiany zachodzące w układzie sił politycznych spowodowały wpro-

wadzenie zmian do programów reformy szkolnictwa ludowego, wpływały na stosunek Rady do potrzeb oświatowych mniejszości narodowych.

Dzieje „Historii wychowania w państwach niemieckich po II wojnie światowej (do czasu zjednoczenia RFN i NRD)” przedstawił słuchaczom prof. dr hab. J. Hellwig (UAM Poznań). Ukazał wpływ odmiennych podstaw ustrojowych na różnorodność traktowania historii wychowania — rocznicowo i instrumentalnie. Stwierdził, że nie zabrakło jednak ośrodków naukowych uprawiających tę dyscyplinę w sposób właściwy, dokonujących cennych obliczeń, wydających własne czasopisma, prowadzących badania historyczno-pedagogiczne (np. Uniwersytety im. Humbolta w Berlinie, K. Marksa w Lipsku, M. Lutra w Wittemberdze, Hale, Jenie, Poczdamie, Dreźnie i Zwickau czy Akademia Nauk w Berlinie). Referent podkreślił dokonania tych placówek w postaci syntezy dziejów wychowania, utrzymywania międzynarodowych kontaktów naukowych, opracowania stałych działów zajmujących się historią wychowania, powołania komisji organizującej cykliczne konferencje historyków oraz zebranych danych o wszystkich uczonych i problematyce ich badań z wszystkich ośrodków naukowych.

Ostatni referat wygłosił przedstawiciel Ministerstwa Edukacji Narodowej dr Eugeniusz Tomaszewski. Uczestnicy konferencji zostali zapoznani z „załoženiami współczesnej reformy oświaty jako efektem realizowanej polityki edukacyjnej w Polsce”. reforma prowadzona od 1995 r., powiązana z polityką gospodarczą państwa, analizuje i ocenia aktualny stan oświaty. W oparciu o te uwarunkowania liczne zespoły robocze opracowują koncepcję reformy oświaty stopniowo wprowadzanej we wszystkich szczeblach szkolnictwa. Oparta na demokratycznym modelu szkoły, ma zapewnić równy start życiowy całej młodzieży oraz dostępność szkolnictwa wyższego. W ramach planowanej reformy, obok spraw związanych z dydaktyką, przywiązuje się dużo uwagi do przywrócenia właściwej roli systemowi wychowawczemu i opiekuńczemu.

Bożena Michalik